

Грицик В. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – к. п. н., доц. **Манжелій Н.М.**

ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗДО

У статті аналізується проблема ознайомлення старших дошкільників з сучасними професіями. Авторкою запропонована програма «У світі професій» та етапи її реалізації у закладі дошкільної освіти, доведена ефективність її впровадження.

Ключові слова: *ознайомлення з працею дорослих, формування уявлень про професії, сучасні професії, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Технічний прогрес, соціально-економічні умови життя стали причинами виникнення великої кількості різноманітних професій. Ознайомлення дітей із сучасними професіями є не менш важливою умовою для їх всебічного розвитку, розширення кругозору, загальної обізнаності про навколишній світ, формування у них певного елементарного досвіду професійних дій, виховання інтересу до праці, засвоєння визначених освітніми програмами трудових навичок, сприяння ранньої професійної орієнтації особистості.

Аналіз останніх досліджень. Питання важливого значення праці у вихованні дітей в закладах дошкільної освіти та сім'ї широко висвітлюють сучасні науковці. Зокрема, Г. Беленька приділяє значну увагу дослідженню виховання елементів культури праці у дітей старшого дошкільного віку, а також надає вагомої ролі ознайомленню дітей з професіями дорослих [1;2;3]. Проблема формування лідерських якостей у трудовій діяльності дітей дошкільного віку знайшла відображення в публікаціях Г. Беленької, Н. Гавриш, О. Ліннік [4;8]. У дослідженнях Н. Грами, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошиї, Т. Михайліченко, С. Смелянської праця людини розглядається як чинник формування економічного добробуту нації. Педагоги діляться досвідом формування економічної грамотності дошкільників та здатності сприймати і використовувати економічну інформацію в життєвих ситуаціях [7, с.97].

Методику формування уявлень дітей дошкільного віку про професії сучасного ринку праці в останні роки розробляють О. Гнізділова, Ю. Дубовик. Результати їх пілотажного дослідження слугували підґрунтям для визначення педагогічних умов, які сприятимуть поглибленню уявлень старших дошкільників про

професії, а саме: оновлення змісту ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями, підбір ефективних засобів і методів формування уявлень дошкільників про професійну діяльність; застосування принципу гендерної рівності в процесі ознайомлення дітей з працею дорослих; налагодження конструктивної партнерської батьківсько-виховательської взаємодії [6].

Серед педагогів-практиків цікавими є доробки завідувача дошкільного навчального закладу № 31, м. Костянтинівка, Донецька обл. О. Корнеєвої та завідувача відділу дошкільної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти О. Стягунової. Авторами розроблений ознайомлювально-дослідницький проєкт «Професії поруч мене», метою якого є ознайомлення дітей з професіями батьків вихованців та з сучасними професіями [5].

Метою статті є висвітлення методики формування уявлень про сучасні професії у дітей старшого дошкільного віку в процесі проведення експериментального дослідження.

Виклад основного матеріалу. Методика формування уявлень дітей старшого дошкільного віку про професії передбачала розробку та впровадження програми «У світі професій», що включала в себе інформаційно-ознайомлювальний, практично-діяльнісний та підсумковий етапи.

Інформаційно-ознайомлювальний етап мав на меті розширити, поглибити знання дітей про знайомі їм професії та ознайомити з сучасними професіями дорослих. Під час цього етапу впроваджувалися такі форми та методи роботи:

- Розглядання сюжетної картинки «У світі професій» та бесіда за її змістом. Дітям пропонується назвати професії людей, які зображенні на сюжетній картинці, їх професійні обов'язки та знаряддя праці.
- Читання дітям загадок про професії, обговорення важливості кожної з них.
- Бесіда з дітьми «Ким працює мама й тато». Вихователь заздалегідь просить батьків провести бесіду з дітьми про професії та їх значення для суспільства.
- Спостереження за роботою працівників закладу дошкільної освіти (вихователя, помічника вихователя, працівників харчоблоку, медсестри, двірника, прибиральниці). Обговорення з дітьми їх посадових обов'язків та важливість їх роботи для дітей.
- Проведення серії бесід з дітьми про сучасні професії: блогер, аніматор, піцейола, бариста, мультиплікатор.
 - Ознайомлення дітей з творчими професіями: розглядання репродукції картин Едгара Дега «На кінчиках пальців»; перегляд з батьками анімаційного фільму «Балерина» та його обговорення;

розглядання репродукцій картин українських художників (Є. Гапчинська «Я на морі», М. Глущенко «Квітучий сад», Ф. Полонський «Натюрморт з піоніями»), визначення засобів для художньої творчості та обговорення професії «художник».

- Розглядання Віммельбуху «Я обираю професію», метою якого є ознайомлення дітей з різними професіями, які зустрічаються в театрі: актор, сценарист, капельдимерка, освітлювач, костюмер, касир та ін.

- Перегляд з батьками мультфільмів, у яких розкриваються особливості трудових дій людей різних професій. Нами були запропоновані такі анімаційні фільми: «Зоотрополіс», у якому представлені професії журналіст, будівельник, працівників ресторанного бізнесу, правоохоронних органів та телебачення; «Рататуй» - висвітлені всі спеціалізації представників ресторанного бізнесу (шеф-кухар, офіціант, кухарі та їх помічники, ресторанный критик та інспектор); «Фіксики» (збірник про професії) – схарактеризовані такі професії як ліфтер, будівельник, обов'язки працівників різних видів театру.

- Інтегроване заняття «Типи професій». Мета – розширити знання дітей про професії дорослих та навчити їх розподіляти професії за типами, залежно від предмету праці. У ході заняття діти співвідносили професії: фермер, ветеринар, агроном, кінолог до типу «людина-природа»; вихователь, лікар, водій, поліцейський, журналіст до типу «людина-людина»; столяр, архітектор, будівельник, інженер, відеооператор до типу «людина-техніка»; художник, балерина, діджей, артист, скульптор до типу «людина-художній образ»; бухгалтер, економіст, програміст до типу «людина-знакова система».

Практично-діяльнісний етап передбачав забезпечення набуття дітьми старшого дошкільного віку практичного досвіду застосування теоретичних знань під час освітньої діяльності та організації взаємодії батьків і дітей для розширення та поглиблення знань дошкільників щодо професій дорослих. Нами впроваджено такі форми та методи роботи:

- Створення спільно з дітьми «Дерева професій». Вихователь пропонував дітям прикрасити дерево, намальоване на великому ватмані, листочками із зображенням на них різних професій. Прикрашаючи, дитині необхідно пояснити чому саме цю професію вона обрала.

- Презентація професій батьків вихованців експериментальної групи. Було залучено троє батьків (банкір, діджей та поліцейський), які більш детально ознайомили дошкільників з особливостями їхньої роботи, необхідними знаряддями праці.

- Екскурсія до банку та поліцейського відділку. Вихователем було запропоновано дітям різні завдання: виготовити вдома з батьками макет будівлі банку, сейфу, підібрати різний дидактичний матеріал відповідно до цієї професії. По завершенню виконання завдання вихователь з дітьми провів підсумкове заняття з теми «Моя професія – банкір». Схожі форми та методи роботи були проведені з теми «Я – поліцейський».
 - Заняття-бесіда «Діджей», під час якого було прослуховування аудіо-казок, перегляд каталогів фонотеки та запис аудіо-казки «Рукавичка».
 - Заняття-розвага «Мультиплікатор», у ході якого відбувалося обговорення з дітьми професії мультиплікатора, специфіки створення мультфільмів; проведення рольових тренувань та вправ по входженню в певну роль; робота з лепбуками по створенню мультфільмів у мікрогрупах.
 - Відгадування загадок та ребусів про професії.
 - Дидактичні ігри «Що потрібно для роботи банкіра (поліцейського, художника, мультиплікатора, діджея та ін.)», «Що зайве?», «Правила дорожнього руху», «Фоторобот», «Упізнай на дотик», «Типи професій» тощо.
 - Сюжетно-рольові ігри «На дорозі», «Лікарня», «Супермаркет», «Салон краси».
 - Майстер-класи по виготовленню печива та піци із залученням батьків, які працюють піцейолою та кондитером.
 - Інтегроване заняття «Мужні професії», метою якого є поглиблення знань дітей про професію військовослужбовців та служби порятунку.
 - Інтегроване заняття «Творчі професії», що сприяло розширенню уявлень дітей про професії художник, музикант, діджей, скульптор, балерина, мультиплікатор, письменник, фотограф.
 - Систематична праця в природі, у процесі якої діти більш детально ознайомилися з професією фермер, а також квіткар, агроном, городник, садівник.
- Підсумковий етап* передбачав закріплення набутих знань дітей про професії дорослих, на якому були впроваджені такі форми та методи роботи:
- Складання творчих розповідей про сучасні професії та професії майбутнього під час мовленнєвих занять.
 - Складання загадок про професії.
 - Створення спільно з батьками фотоальбому або слайд-презентацій «Професії моїх батьків» під час різних видів занять.

- Свято «У світі професій», у ході якого діти разом із батьками презентували одну з сучасних професій. Для цього ними заздалегідь були підготовлені основні атрибути (спеціальний одяг та знаряддя праці).
- Інтегроване заняття «Типи професій». Його метою було закріплення знань дітей про професії різних типів залежно від предмету праці (людина-природа, людина-людина, людина-техніка, людина-художній образ, людина-знакова система).

За результатами прикінцевого етапу дослідження в експериментальній групі порівняно з контрольною виявлено суттєві позитивні зміни у показниках рівнів сформованості знань дітей про професії дорослих. В експериментальній групі високий рівень зафіксовано у 60% дітей, середній рівень – у 28% дітей, низький рівень – у 12% дітей. На констатувальному етапі дослідження відповідно – 44%, 32%, 24%. В контрольній групі зміни були незначними: високий рівень – у 44% дітей, середній рівень – у 40% дітей, низький рівень – у 16% дітей. На констатувальному етапі дослідження відповідно – 44%, 36%, 20%.

Висновки. Отже, проведена експериментальна робота дала змогу зробити висновок про те, що використання ефективних форм та методів освітньої роботи по ознайомленню дітей старшого дошкільного віку із сучасними професіями дорослих сприяло поглибленню і розширенню їх знань про професії, формуванню інтересу до професійної діяльності, розвитку пізнавальної активності та психічних процесів, виховуванню поваги до людей праці, працьовитості та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. Як ставляться діти до наших професій. *Дошкільне виховання*. 2010. № 6. С. 24-26.
2. Беленька Ганна. Трудове виховання дітей дошкільного віку як педагогічна проблема сучасності. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 1. С. 4-13.
3. Беленька Г. В. Ким хочуть стати наші діти? *Дошкільне виховання*. 2008. №5. С. 5-6.
4. Виховання дошкільника в праці. З. М. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець та ін. 2-е вид., стер. К. : ВІПОЛ . 2002. 112 с.
5. Корнеєва О., Стягунова О. Парк професій, або Як зацікавити дошкільників професіями дорослих. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №11. С.46-53.
6. Лукашова Ю.О. Реалізація принципу гендерної рівності у процесі формування уявлень у дітей дошкільного віку про професії дорослих. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової, відпов. ред. Н. В. Ковалевська. Полтава: ФОП Цьома С.П., 2019. Вип. 3. С.111-117.
7. Лукашова Ю., Гнізділова О. Проблема трудового виховання дітей дошкільного віку в історико-педагогічній ретроспективі. *Педагогічні науки*. 2019.

№74. С. 94-98.

8. Машовець М. А. Дитяча праця в сім'ї: за чи проти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 3. С. 50-55.

УДК 159.942.5

Гришко О. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Клевака Л. П.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

НАВИЧКИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ

**ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СТРЕСОВИХ УМОВАХ
ВІЙНИ**

Обґрунтовано, що під час війни діти дошкільного віку відчувають негативні емоції, спричинені стресовою ситуацією та небезпекою для життя. Визначено ознаки стресового стану дітей: фізичні, емоційні, когнітивні, поведінкові. Окреслено природні та спеціальні способи регуляції емоційних станів. Детально проаналізовано спеціальні способи регуляції (методи саморегуляції) емоційних станів, нервово-психічної напруги, які можна застосовувати у роботі з дітьми. Описані техніки дозволяють дитині дошкільного віку набути навички саморегуляції емоційного стану.

***Ключові слова:** дитина дошкільного віку, емоції, емоційна саморегуляція, навички саморегуляції, стрес, війна.*

Емоційною реакцією на військові події у дітей та дорослих може бути травматичний стрес. Травматичний стрес – це нормальна реакція на ненормальні події (події, що виходять за межі звичайного життєвого досвіду людини). За даними сучасних психологічних досліджень, коло людей, що можуть переживати травматичний стрес, досить широке. До нього входять не тільки безпосередні учасники подій, але й члени їхніх сімей, а також ті, що були поруч з подією, або спостерігали за нею через засоби масової інформації, або навіть чули розповіді про події. Особливо це стосується дітей з огляду на обмеженість їхнього життєвого досвіду, вразливість і незрілість дитячої психіки [3, с. 15].

Під час війни діти відчувають негативні емоції, спричинені стресовою ситуацією та небезпекою для життя. Зазвичай дитина реагує на стрес доволі гостро, через що в неї виникають емоційні та поведінкові проблеми. Ознаками того, що вона переживає стресовий стан, є такі розлади:

- фізичні – порушення сну (від безсоння до постійної сонливості), порушення апетиту (від відмови від їжі до постійного відчуття голоду), часті скарги на головний біль, біль у ділянці серця, нудоту; надмірна